

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

mgr IZABELI KACZYŃSKIEJ

pt. ***Wybrane korelaty sukcesu zawodowego
doktorantów w zakresie pedagogiki***

napisanej pod kierunkiem dr hab. KATARZYNY KLIMKOWSKIEJ, prof. UMCS

1. Uwagi ogólne

W przedłożonej do recenzji rozprawie doktorskiej podjęto ciekawą i niezwykle istotną z perspektywy dynamicznej sytuacji na rynku pracy i przemian kulturowych, problematykę poszukiwania powiązań między podmiotowymi i społeczno-demograficznymi czynnikami sukcesu zawodowego.

Złożoność i wielowymiarowość kontekstów i warunków realizacji kariery implikuje wiele pytań dotyczących sukcesu zawodowego - jego subiektywnego i obiektywnego wymiaru; czynników, które ułatwiają jego osiągnięcie oraz tych, które to utrudniają. Szczególnie interesujące są kwestie dotyczące tego, w jakim zakresie sukces zależy od cech osobowościowych, kompetencji, profesjonalizmu, zaangażowania, postępowania i podejmowanych decyzji a w jakim zakresie zależy od czynników zewnętrznych czy pomyślnych okoliczności? Są to zagadnienia niezwykle interesujące i ważne z uwagi na znaczenie pracy w życiu człowieka oraz jego dobrostan psychiczny, poczucie satysfakcji i spełnienia, a także chęć bycia potrzebnym i dbałość o dobro wspólne. Stąd należy uznać, że badania naukowe dotyczące sukcesów zawodowych, ich uwarunkowań i wielu różnych

aspektów nie należą do łatwych i stanowią swoiste wyzwanie dla badaczy zajmujących się tą problematyką.

W związku z tym chciałabym wyrazić uznanie dla Pani mgr Izabeli Kaczyńskiej jako badaczki, która podjęła się niewątpliwie trudnego pod względem naukowym zadania badawczego. Autorka przeprowadziła badania o charakterze teoretyczno-empirycznym, których celem było określenie związku między sukcesem zawodowym doktorantów pedagogiki a wybranymi charakterystykami psychospołecznymi: proaktywnością, samoskutecznością, wsparciem społecznym oraz cechami społeczno-demograficznymi. Pani mgr Izabela Kaczyńska podejmuje interesujący, ważny i aktualny temat, uwzględniający aspekty nie tylko pedagogiczne, ale też kulturowe i socjologiczne. Badanie tej problematyki wymaga znajomości złożonego kontekstu związanego z osiąganiem sukcesów zawodowych, w szczególności w odniesieniu do zagadnień związanych z zasobami wewnętrznymi człowieka oraz uwarunkowaniami środowiska życia, z czym Doktorantka doskonale sobie poradziła. Stąd też, niewątpliwie można uznać, że recenzowana rozprawa stanowi ważny krok w rozwoju badań nad problematyką funkcjonowania zawodowego specyficznej grupy, jaką stanowią doktoranci w zakresie pedagogiki, a także dostarcza wiedzy umożliwiającej identyfikację czynników sukcesów zawodowych oraz przeprowadzenie analiz w zakresie rozpatrywanych kwestii.

Doktorantka nie tylko umiejętnie i kompetentnie, ale też z dużym znanstwem problematyki i bardzo dobrą orientacją w literaturze przedmiotu odnosi się do kluczowych kwestii teoretycznych, ale przede wszystkim zaprojektowała i przeprowadziła poprawne metodologicznie badania, których wyniki posłużyły do przeprowadzenia pogłębionej analizy wybranych korelatów sukcesu zawodowego. Przeprowadzone przez Doktorantkę badania mają charakter kompleksowy, są spójne naukowo i metodologicznie.

Na szczególne podkreślenie zasługuje dobre przygotowanie merytoryczne Autorki, widoczne zarówno w części teoretycznej, jak i empirycznej pracy. Niewątpliwie, poziom naukowy badań Pani mgr Izabeli Kaczyńskiej w znacznej mierze wynika z bardzo dobrej znajomości podjętej problematyki, a zamieszczona bibliografia jednoznacznie wskazuje, że Autorka dotarła do najważniejszych pozycji naukowych z zakresu analizowanych zagadnień. Odpowiedni dobór i wykorzystanie literatury naukowej stworzyły solidne podstawy teoretyczne i metodologiczne przeprowadzonych badań oraz precyzyjne sformułowanie problemów badawczych, omawianych w dalszej części opracowania. Należy

też zauważyć, że proponowanemu przez Doktorantkę ujęciu problematyki odpowiada przemyślana i poprawnie skonstruowana struktura pracy, w tym logiczny układ kolejnych rozdziałów umożliwiający Autorce uporządkowaną prezentację podstawowych zagadnień teoretycznych i metodologicznych, a także analizę wyników przeprowadzonych badań.

Temat pracy, sformułowany problemowo, zgodnie z wymogami metodologicznymi dotyczącymi tego rodzaju prac, jednoznacznie określa przedmiot badań. Podjęta w rozprawie problematyka, przeprowadzone analizy teoretyczne oraz praca badawcza jasno wskazują, że dysertacja została przygotowana na gruncie pedagogiki, w szczególności – z uwagi na przedmiot badań – można dysertację doktorską Pani mgr Izabeli Kaczyńskiej usytuować w obszarze teoretycznym i badawczym subdyscypliny pedagogicznej, jaką jest pedagogika pracy.

Zanim przestawię szczegółową ocenę pracy, chciałabym nadmienić, że prezentowaną rozprawę oceniam pozytywnie, uznając jej walory, szczególnie w zakresie wyboru problematyki, oryginalności tematu w odniesieniu do badanej grupy respondentów, zaplanowania i realizacji procedury badawczej oraz analizy i interpretacji otrzymanych wyników. Warto podkreślić, że prezentowane w rozprawie treści są, moim zdaniem, ciekawe z naukowego punktu widzenia, chociażby ze względu na złożony i wielowątkowy charakter badanego problemu. Sukces zawodowy jest wynikiem wieloaspektowych interakcji czynników o charakterze podmiotowym i sytuacyjnym.

2. Szczegółowa ocena struktury i treści poszczególnych rozdziałów rozprawy

Dysertacja doktorska Pani mgr Izabeli Kaczyńskiej liczy 293 strony wydruku komputerowego, składa się ze wstępu, trzech rozdziałów teoretycznych, rozdziału metodologicznego, trzech rozdziałów z analizą wyników przeprowadzonych badań, podsumowania, bibliografii, spisu ilustracji i tabel oraz aneksu. Zawiera też streszczenie w języku polskim i angielskim. Struktura pracy jest przejrzysta, logiczna i odzwierciedla podjęty temat dysertacji.

Pracę otwiera *Wstęp*, stanowiący wprowadzenie do omawianych w rozprawie zagadnień, w którym Autorka charakteryzuje w zwięzły sposób pojęcia związane z tematem pracy, prezentując powody podjęcia badań w zakresie rozpatrywanej problematyki.

Na uznanie zasługuje fakt, że Doktorantka prezentuje w tym miejscu również kryteria dotyczące teoretycznych przesłanek podjętych badań.

W pierwszym rozdziale teoretycznym Autorka, korzystając z właściwie dobranej literatury naukowej, charakteryzuje studia doktoranckie przyjmując za kryterium rozważań odniesienie tego etapu kształcenia do wybranych koncepcji rozwoju zawodowego. Analizuje pojęcia rozwoju, zawodu, rozwoju zawodowego i jego własności. Przedstawia też czynniki i uwarunkowania rozwoju zawodowego w różnych ujęciach i perspektywach badawczych, słusznie podkreślając ich różnorodność. Autorka omawia też etap studiów trzeciego stopnia odwołując się do kontekstu przemian społeczno-cywilizacyjnych, zewnętrznych i wewnętrznych funkcji uniwersytetu, danych statystycznych, efektów kształcenia, specyfiki kształcenia na studiach doktoranckich w Polsce w zakresie pedagogiki. Doktorantka analizuje też studia doktoranckie jako wyzwanie rozwojowe w okresie wczesnej i późnej dorosłości, na przykładzie reprezentatywnych koncepcji psychologii rozwojowej. Treść rozdziału pierwszej rozprawy pokazuje, że Doktorantka bardzo dobrze zna analizowaną problematykę, o czym świadczy przemyślany układ rozdziału oraz umiejętność wyboru zagadnień teoretycznych odpowiadających ogólnej koncepcji dysertacji.

W rozdziale drugim Autorka prezentuje interesujące rozważania w postaci wieloaspektowej analizy zjawiska sukcesu zawodowego. Charakteryzuje pojęcie sukcesu i jego wyznaczniki, w tym kategorii sukcesu życiowego i sukcesu zawodowego, zwracając uwagę na ich wzajemne powiązania, przejawy oraz ich wymiar subiektywny i obiektywny. Doktorantka analizuje też sukces zawodowy w odniesieniu do pojęcia kariery i awansu zawodowego. Zwraca też uwagę na koszty i bariery związane z osiągnięciem sukcesu zawodowego, przede wszystkim dotyczące odczuwania zmęczenia i stresu oraz na znaczenie równowagi między życiem zawodowym i osobistym. W tym rozdziale przybliżono kwestie, które mają istotne znaczenie przy realizacji badań empirycznych oraz analizie ich wyników. Treść rozdziału drugiego świadczy o rzetelnej analizie literatury przedmiotu oraz o dogłębnej znajomości zagadnień związanych z podjętą problematyką.

Trzeci rozdział teoretyczny jest poświęcony analizie wybranych korelatów sukcesu zawodowego. Autorka prezentuje czynniki sukcesu i ich klasyfikację, odwołując się do literatury z zakresu problematyki związanej z sukcesem zawodowym naukowców. Szczegółowo charakteryzuje wybrane korelaty, takie jak: proaktywność, samoskuteczność, wsparcie społeczne oraz cechy społeczno-demograficzne. W tym rozdziale Doktorantka

jednoznacznie wskazuje szczegółowe kwestie, które umożliwiają zaprojektowanie i realizację podjętych badań.

We wszystkich rozdziałach teoretycznych Autorka wykazała się umiejętnością prowadzenia pogłębionych analiz, przybliżając niezbędne do przeprowadzenia badań pojęcia, odwołując się do umiejętnie dobranej literatury przedmiotu. Ponadto, umieszczenie w treści rozdziału wielu czytelnych, opracowanych przez Doktorantkę ilustracji, świadczy o wysokich kompetencjach w zakresie syntezy prezentowanych zagadnień. Obszerne treści rozdziałów teoretycznych dotyczące specyfiki studiów doktoranckich oraz sukcesu zawodowego i jego korelatów stanowią podstawę prezentowanych w dalszej części pracy badań empirycznych. Autorska koncepcja badań zaproponowana przez Panią mgr Izabelę Kaczyńską powstała w wyniku rzetelnej analizy literatury przedmiotu i oceny przydatności analitycznej prezentowanych w części teoretycznej zagadnień w odniesieniu do realizacji badań.

Następny rozdział, zatytułowany *Metodologiczne założenia badań własnych*, zawiera treści dotyczące metodologii planowanych i zrealizowanych badań. W pierwszej części rozdziału Autorka przedstawia przedmiot i cel badań. Określenie przedmiotu badań i sformułowanie celu głównego badań nie budzi zastrzeżeń. Jednak warto w tym miejscu wyjaśnić, dlaczego spośród analizowanych korelatów wybrano proaktywność, samoskuteczność, wsparcie społeczne, a nie inne zasoby wewnętrzne czy zewnętrzne. Ponadto, uwzględniając fakt, że przedłożona do recenzji rozprawa ma charakter teoretyczno-empiryczny, można było uszczegółowić główny cel badań i dodatkowo przedstawić go w trzech kategoriach: teoretycznej poznawczej i praktycznej.

W dalszej części rozdziału doprecyzowano główny problem badawczy oraz sformułowano trzy problemy szczegółowe, dotyczące charakterystyki sukcesu zawodowego oraz jego korelatów, a także związków między nimi. Autorka dokonuje dalszego uszczegółowienia przedstawionych problemów badawczych, prezentując jeszcze bardziej szczegółowe pytania wynikające z analizy podjętych kwestii. Przedstawione pytania badawcze ukazują proces myślowy prowadzący do wyjaśnienia związków występujących w zakresie rozpatrywanych zagadnień. W nawiązaniu do przyjętych celów rozprawy, a także na podstawie przestudiowanej literatury oraz postawionego problemu badawczego Doktorantka sformułowała główną hipotezę badawczą, która zakłada, że poziom poczucia sukcesu zawodowego badanych doktorantów studiów pedagogicznych pozostaje w istotnym

związku z rozpatrywanymi korelatami (s. 133). Dla sprawdzenia hipotezy głównej Autorka rozprawy sformułowała trzy hipotezy, odnoszące się do trzech pytań uszczegóławiających ostatni problem badawczy o charakterze zależnościowym, które Jej zdaniem miały ułatwić weryfikację hipotezy głównej.

W mojej ocenie zaprezentowane hipotezy zostały trafnie sformułowane i dobrze porządkują dalszy tok postępowania badawczego. Precyzyjne rozdzielanie hipotezy głównej na kilka założeń szczegółowych, poprzez przyjęcie hipotez pomocniczych, pozwoliło Doktorantce na rozplanowanie i doprecyzowanie badań, uwzględnienie istotnych aspektów badanych problemów oraz przestrzeganie przyjętych założeń badawczych. Postawione hipotezy spełniają wszelkie kryteria poprawności naukowej, a ich weryfikacja umożliwiła przeprowadzenie wielopłaszczyznowej analizy problemów stanowiących przedmiot ocenianej rozprawy.

W dalszej części, zgodnie z założeniem dotyczącym operacjonalizacji, Doktorantka prezentuje zmienne niezależne, zależne i pośredniczące, które wyodrębniła w toku planowania procesu badawczego, a także ich wskaźniki. Na szczególną uwagę zasługuje opracowana przez Autorkę graficzna ilustracja modelu zależności między analizowanymi zmiennymi (s. 134). Konsekwencją przyjętej strategii badawczej był dobór metod i technik oraz opracowanie autorskiego narzędzia badawczego. Doktorantka omawia zastosowane metody i techniki badawcze, w tym: Autorski Kwestionariusz Ankiety, Skalę Zachowań Proaktywnych w Karierze, Skalę Uogólnionej Własnej Skuteczności, kwestionariusz Berlińskie Skale Wsparcia Społecznego oraz kwestionariusz danych społeczno-demograficznych, precyzując zakres ich zastosowania. Przedstawione treści świadczą o wysokich kompetencjach merytorycznych i metodologicznych Doktorantki. Część pracy dotycząca charakterystyki terenu i doboru próby badawczej, a także organizacji i przebiegu badań jest opisana starannie i również nie budzi zastrzeżeń. Należy podkreślić, że w opisach zastosowanych strategii badawczych, w ich uzasadnieniach oraz planowanej realizacji, widoczna jest dobra znajomość zagadnień metodologicznych, jak też możliwości ich stosowania w praktyce badawczej, co uzasadnia pozytywną ocenę części metodologicznej rozprawy.

Kolejne trzy rozdziały zawierają analizy danych empirycznych uzyskanych w wyniku przeprowadzonych badań. W pierwszym z nich Doktorantka analizuje specyfikę sukcesu zawodowego badanych doktorantów, w tym: rozumienie sukcesu zawodowego i jego

przejawy; dotychczasowe sukcesy badanych i ich cele zawodowe; czynniki i uwarunkowania sukcesu zawodowego oraz ponoszone w związku z tym koszty. Badania tych zagadnień dostarczyły nowej wiedzy z zakresu rozpoznania zjawiska sukcesu zawodowego w perspektywie badanych doktorantów pedagogiki. Następny rozdział zawiera analizy ilościowe i jakościowe wyników badań wybranych korelatów sukcesu zawodowego doktorantów, w tym: proaktywności, samoskuteczności i wsparcia społecznego. W kolejnym rozdziale znajdują się analizy zależności między sukcesem zawodowym i rozpatrywanymi korelatami oraz analiza regresji, która pozwoliła na określenie wpływu wybranych zmiennych na nasilenie otrzymanych wyników. Treści trzech rozdziałów z analizą wyników badań empirycznych ukazują poziom i zakres rozpatrywanych zasobów badanych doktorantów, a także ich powiązania z sukcesem zawodowym. Uzyskane wyniki przesądzają, w mojej ocenie, o istotnym znaczeniu tych rozdziałów dla realizacji przyjętego celu badań. Układ prezentowanych treści tych rozdziałów jest logiczny i uporządkowany. Pozytywnie oceniam też zakres i różnorodność zgromadzonych danych, jak też sposób ich interpretacji i prezentacji, w tym poprawne metody analizy danych. Prezentowane tabele i wykresy są czytelne i prawidłowo opisane. Doktorantka dokonuje też porównania otrzymanych danych do wyników badań innych autorów. Należy podkreślić, że Autorka dokonała pogłębionej analizy, formułując wnioski bezpośrednio po analizach ilościowych.

Pozytywnie oceniam również ostatnią część rozprawy. W *Podsumowaniu* Doktorantka dokonuje gruntownej syntezy wyników przeprowadzonych badań. Odnosi się również do realizacji przyjętego celu badań, rozwiązania postawionych problemów i weryfikacji hipotez badawczych. Ponadto, w zakończeniu, Autorka prezentuje wskazania do praktyki edukacji akademickiej. Wzmacnia to znaczenie poznawcze i aplikacyjne rozprawy i tym samym wpływa na jej ogólną ocenę. Na uwagę zasługuje też fakt, że Doktorantka wskazała ograniczenia przeprowadzonych badań, które z jednej strony determinują interpretację otrzymanych wyników, a z drugiej nakreślają kierunek dalszych badań, których rezultaty mogłyby pogłębić ustalenia poznawcze i aplikacyjne niniejszej rozprawy.

3. Konkluzja

Przedstawiona do recenzji praca stanowi interesujące studium o charakterze teoretyczno-empirycznym, w którym Autorka w kompetentny sposób analizuje kluczowe

kwestie dotyczące problematyki zrealizowanych badań. Analiza ocenianej rozprawy pozwala uznać, że Pani mgr Izabela Kaczyńska sprostą wysokim wymaganiom naukowym związanym ze złożonością podjętej problematyki i specyfiką analizowanych zagadnień. Na wysoką ocenę zasługuje nie tylko umiejętność doboru, logicznego układu i analizy zagadnień teoretycznych, będących podstawą badań empirycznych, ale też kompetencje metodologiczne dotyczące projektowania badań oraz kompetencje związane z klarowną prezentacją i analizą wyników badań. Na podkreślenie zasługują następujące osiągnięte przez doktorantkę rezultaty: dobrze dobrana i oryginalna problematyka badawcza; prawidłowo zaprojektowana i przeprowadzona procedura badawcza; poprawne sformułowanie tematu, celu badań, problemów i hipotez badawczych rozprawy doktorskiej; umiejętność właściwego doboru i zastosowania narzędzi badawczych w odniesieniu do przyjętego celu badań, postawionych problemów i hipotez badawczych; oryginalność i własna metoda badawcza; kompetencje w zakresie krytycznej analizy wyników badań i formułowania wartościowo poznawczych wniosków; właściwie dobrana i reprezentatywna literatura przedmiotu; staranność w przygotowaniu pracy, zadbanie o szczegóły; wysokie walory merytoryczne i metodologiczne recenzowanej rozprawy, wartościowe wnioski o charakterze teoretycznym i praktycznym.

Praca Pani mgr Izabeli Kaczyńskiej wnosi istotny wkład w refleksję naukową usytuowaną w problematyce pedagogiki, w szczególności pedagogiki pracy. Zrealizowane badania są aktualne, ważne i potrzebne. Doceniając naukową wagę i jakość rozważań zawartych, dobre w niniejszej pracy, uważam, że recenzowana dysertacja Pani mgr Izabeli Kaczyńskiej pt. *Wybrane korelaty sukcesu zawodowego doktorantów w zakresie pedagogiki* spełnia kryteria rozpraw doktorskich. Sposób przygotowania części teoretycznej, jak też opracowanie wyników badań jednoznacznie wskazują na wysoki poziom kompetencji badawczych Doktorantki. Chciałabym też zwrócić uwagę na komunikatywny i jednocześnie naukowy język dysertacji, co dodatkowo podkreśla gotowość Pani mgr Izabeli Kaczyńskiej do samodzielnej realizacji badań naukowych.

Podsumowując, stwierdzam, że rozprawa spełnia wymagania sformułowane w art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki, w związku z tym wnoszę o przyjęcie rozprawy Pani mgr Izabeli Kaczyńskiej i dopuszczenie jej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.